

't Wiet Klieëf

**Vereniging tot Natuurbehoud,
Cadier en Keer, 32e jaargang, ZOMER 2015**

Colofon

Uitgave:

Vereniging tot Natuurbehoud Cadier en Keer, actief vanaf 1966. Statutair opgericht 15 juli 1967.
Secretariaatsadres: Rijksweg 101, 6267 AE Cadier en Keer (043 - 4071957). l.mulleneers@planet.nl
Verenigingslokaal: zolder van 't Keerhoes, Limburgerstraat 78, 6267 CG Cadier en Keer

Redactie:

Heerko Damsma, Jurgen Mingels, Jan Moonen,
Nicole Weijers-ten Haaf
Redactieadres: Raadhuisplein 4A,
6267 CW Cadier en Keer. Tel. 043 - 4072700.

't Wiet Klieëf: Verenigingsblad verschijnt vier keer per jaar. Oplage: 425

Website:

www.vtncadierenkeer.nl

Bestuur VTN:

Jurgen Mingels, (voorzitter), Lando Mulleneers (secretaris),
Mark Weijers (penningmeester), Heerko Damsma, Jo Decker,
Ans Hondelink, John Schillings

Leden-
administratie:

Aanmeldingen, opzeggingen en adreswijzigingen richten
aan: Rini Ackermans, Raadhuisplein 4A,
6267 CW Cadier en Keer, Tel. 043 - 4072700.
rini.ackermans@home.nl

IVN: Onze vereniging is sinds 1998 aangesloten bij de
landelijke vereniging Natuur- en milieueducatie, IVN.
De VTN heeft een IVN werkgroep.
www.ivn-limburg.nl

De gezinscontributie bedraagt minimaal € 10,- te storten op
rekening-nummer NL17RABO 0109.9960.03, V.T.N. Cadier en Keer.
Onder omschrijving vermelden: straat+nr.+woonplaats.
Leden buiten C&K € 15,- (incl. portokosten).

De doelstelling van de Vereniging tot Natuurbehoud is het wekken van belangstelling voor en het verlenen van medewerking aan het behoud van de natuur, het bevorderen van kennis en studie van de natuur en het stimuleren van verantwoord gedrag in natuur en landschap, alsmede het tegengaan van verontreiniging en onnodige vernielingen in de natuur.

Productie: Drukkerij de Heeg

ISSN: 1571-1528

Dit boekje is gedrukt op T.C.F. chloorvrij en E.C.F. chloorvrij papier

Inhoudsopgave

Pagina

Natuurvriend	42
Duizend en meer	44
Kalkgraslanden	50
Natuurfoto	55
Bomen in en rond ons dorp: De paardenkastanje	56
Orchideeën in het Gerendal	64
Het Icarusblauwtje	67
Waarnemingen in het eerste kwartaal 2015	72
Activiteiten-kalender tot juli 2015	78
Werkgroepen	80

Tekening Jean Keulen: Zicht op de Daorewieëg vanaf de Eckelraderweg

Eddy George
Natuurvriend

door Heerko Damsma en Jurgen Mingels

Eddy George werkt al een aantal jaren actief mee bij de Werkgroep Meidoornheggen en de Werkgroep Eerste zaterdag. Zijn liefde voor de natuur en zijn agrarische achtergrond zijn daar mede oorzaak van.

Eddy is geboren en getogen op 't Rooth en woonde daar in een boerengezin met één broer en drie zussen, totdat hij trouwde met Ingrid. Samen wonen ze vanaf 1978 in Cadier en Keer in de Kerkstraat. Ze hebben een zoon en dochter. Zijn vader had een gemengd boerenbedrijf. 't Rooth was toen, begin jaren '60, een nog

compleet dorp met een café en een winkeltje en 32 woningen. De kinderen van 't Rooth gingen gezamenlijk op de fiets naar de school in Cadier en Keer. In Eddy zijn jeugd waren dat er ongeveer tien die zich daartoe bij de kapel verzamelden. Vanaf zijn 10e tot zijn 24e hielp hij zijn vader op de boerderij. Om 5 uur stond hij op om koeien te melken, de melk moest om 7 uur aan de weg staan. Na de school moesten de koeien weer gemolken worden. Uiteraard waren er ook allerlei andere klussen te doen. Na de lagere school (in Cadier en Keer) deed hij de Lagere - en daarna de Middelbare Agrarische school. Hij was een jaar of 17 toen zijn ouders hem duidelijk maakten dat vanwege de uitbreiding van de Nekamigroeve en vanwege de voorgenomen afgraving door de ENCI van een groot deel van het plateau van Margraten (wat gelukkig niet is doorgegaan) een toekomst als boer een stuk minder waarschijnlijk was geworden. Veel grond en landerijen die ze gebruikten waren gepacht. De grondeigenaren verkochten de grond aan de Nekami en de ENCI, omdat ze daar veel geld voor kregen. Hierdoor werd de boerderij te klein om rendabel te zijn.

Eddy nam een besluit. Een oom van hem had een houtzagerij en daar kon hij gaan werken. Hij heeft daar 7 jaar gewerkt en allerlei werk verricht,

cursussen gevolgd, in de buitendienst gewerkt en na het behalen van zijn rijbewijs voor vrachtauto, het transporteren van inlands hout naar Rotterdam en terug met tropisch hardhout. Dat was toen, zonder Tomtom en goede wegenkaarten wel even wat anders dan tegenwoordig! Na 7 jaar in de houtzagerij had Eddy het idee dat hij niet verder kwam. Hij wou wat anders. Hij zag Guid Beijers in een ambulance rijden en dacht: Dat lijkt me wel wat. Hij solliciteerde op een vacature voor Ambulancechauffeur. Er hadden 360 mensen gesolliciteerd en er werden er drie aangenomen, waarvan Eddy er één was. Op deze werkplek is hij 35 jaar lang gebleven. Na 10 jaar moest hij ook gedurende 2 jaar een opleiding volgen voor medische vaardigheden. Tevens heeft hij 10 jaar in de planning gezeten. Hij kon er op zijn 55e uit, maar bleef voor drie dagen in de week en nu voor nog één dag in de week. Zijn eerste kennismaking met de natuurvereniging was toen zijn kinderen Esther en Coen op aandringen van Wiel Roosen bij de natuurjeugdclub gingen. Als we vragen wat zijn lievelingsplek is, kan hij daar moeilijk een antwoord op geven: 't Rooth op de plaats vanwaar je zoveel kerken (12!) kunt zien; het uitzicht op Maastricht vanaf het Missiehuis of vanaf de Beuk; zijn eigen weijtje aan de *Rozekeoile*, dat nog van zijn opa is geweest. Aan het weijtje kleven veel herinneringen. Eddy wil daar nog eens een cameraval plaatsen, want er zijn daar regelmatig wroetsporen van zwijnen en dassenwissels te vinden. Eddy vindt dat hij een middenpositie inneemt als het gaat om het boerenbedrijf en natuurbeheer. Maar juist met zo'n middenpositie kun je een goede bruggenbouwer zijn tussen die twee uitersten. Hij is niet voor al te veel grootschaligheid, chemicaliën en antibiotica, maar vindt het korenwolfgebied bij Sibbe eigenlijk te groot en zonde van zo'n groot stuk vruchtbare grond. Eddy is graag buiten, wandelt het liefst vroeg in de natuur. Je kunt dan in de dauw soms reeën zien, bijvoorbeeld bij de Wolfskop of bij de Fontein. Dat zijn ervaringen waar je erg gelukkig van wordt. Toen hij minder ging werken hielp hij bij de VTN en later ook bij het onderhoud op het kerkhof. Hij houdt ervan om fysiek bezig te zijn. Graag zou ook hij zien dat er meer mensen zouden helpen op de 1^e zaterdag van de maand. Werken in de natuur is zó ontspannend! En het is zo mooi te zien hoeveel werk je als groep in een ochtend kunt verrichten! Het geeft een echt voldaan gevoel.

Duizend en meer

door Jan Moonen

Duizendpoten en Miljoenpoten zijn primitieve Geleedpotigen. Dat behoeft wat uitleg.

De dieren in het Dierenrijk zijn verdeeld in een aantal hoofdgroepen, zogenaamde Stammen, zoals Eencelligen, Weekdieren, Holtedieren, Ringwormen, Geleedpotigen, enz. Geleedpotigen zijn gelede dieren met een uitwendig skelet van chitine, soms versterkt met kalk (bij Kreeftachtigen). Geleed wil zeggen dat ze van voor tot achter opgebouwd zijn uit identieke stukjes, die in principe links en rechts een geleed uitsteeksel (poot) dragen. Deze stukjes noemen we segmenten. De kop bestaat uit een aantal vergroeide segmenten. We kennen segmenten wellicht beter van Ringwormen, zoals een Regenworm. Deze dieren hebben geen vergroeide segmenten, dus ook geen aparte kop en ze hebben nooit poten aan de segmenten.

De meer ontwikkelde Geleedpotigen (Kreeftachtigen, Spinachtigen en Insecten) hebben meer vergroeide segmenten, maar in het achterlijf kunnen we de segmenten nog zien. Let maar eens op bij het smullen van die overheerlijke gamba's. Nu gaan we terug naar de Duizendpoten en Miljoenpoten.

Duizendpoten

Deze voldoen helemaal aan het basisschema: een kop van enkele vergroeide segmenten met daarachter een reeks van segmenten, ieder met één paar poten. Het aantal segmenten ligt niet vast. Per soort kan het aantal anders zijn. Daarmee is duidelijk dat ook het aantal poten verschillend is en de duizend nooit haalt. Meestal zijn de poten vrij kort maar bij de Spinduizendpoot (foto 1) zijn ze opvallend lang. Het lichaam is afgeplat.

De 'poten' van de kop zijn omgebouwd tot sprieten (tasters) en kaken. Met de kaken spuiten ze ook gif in de prooi om die te verlammen. Duizendpoten zijn echte roofdieren. Onze inheemse soorten zijn veel te klein (foto 2) om voor ons gevaarlijk te zijn, maar de grote tropische soorten kunnen venijnig bijten, heb ik me laten vertellen. Groot betekent dieren van 10 tot wel 20 cm lang.

1. Spinduiزندپoot.

2. Duizendپoot (30 mm) in de voeg tussen twee stenen.

Miljoenpoten

Deze lijken veel op Duizendpoten maar er zijn enkele opvallende verschillen. De meeste zijn rolrond in plaats van afgeplat en de segmenten zijn kort in vergelijking met die van Duizendpoten. Ze dragen per segment twee paar poten onder het lichaam. De poten zitten daardoor zo dicht op elkaar, dat ze pas naar voren kunnen bewegen als de poten ervoor dat eerst gedaan hebben. Dat levert een golfbeweging van de poten op van voor naar achter, zoals een wave in een voetbalstadion. Ze lopen op die manier vrij langzaam (foto 3).

Jan Moonen

3. Miljoenpoot (15 mm) Let op de 'wave' van de pootjes.

Omdat Miljoenpoten planteneters zijn, zijn ze niet gevaarlijk. Zelfs de 15 cm grote exemplaren uit de tropen kun je zo oppakken.

De dieren van één familie, Platruggen, hebben op hun rug aan weerszijde platte uitsteeksels, die het dier een enigzins gepantserd uiterlijk geven. De Nederlandse soorten zijn klein. Ik zag er een van 2 cm lang. In Sri Lanka zag ik een mooie blauwe van een centimeter of zes.

4. Rolpissebed op het pad voor de Mettenberg.

De Rolpissebedden zijn geen Pissebedden maar heel aparte Miljoenpoten. Ze zijn zwart, kort met een platte onderkant en bolle rug met een stevig pantser voor zo'n klein diertje (foto 4). Ze hebben een verrassende truc om te ontkomen aan de vijand. Als je ze aanraakt rollen ze zich op tot een stevig bolletje, waarvan alle schildjes exact in elkaar passen (foto 5). Worden ze met rust gelaten, dan zullen ze zich weer ontrollen (foto 6).

5. opgerolde Rolpissebed.

6. langzaam ontrolt hij zich weer.

Ze draaien recht en wandelen weer verder. Met een beetje opletten zijn ze hier rond Cadier en Keer best makkelijk te vinden. Aangezien echte pissebedden, die horen bij de Kreeftachtigen, zich niet kunnen oprollen, is het direct duidelijk wie wie is.

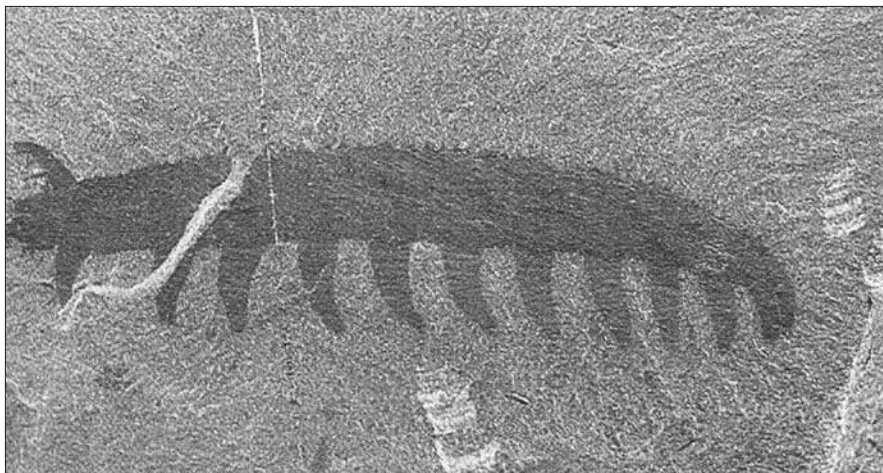
Een beetje evolutie

In de inleiding is de Regenworm genoemd. Die kan wel voorbeeld staan voor de hele groep van Ringwormen. Deze zijn gesegmenteerd, hebben ook chitine in de huid en de inwendige organen hebben ook grote overeenkomsten met die van de Geleedpotigen, waarvan de Duizendpoten de minst gespecialiseerde zijn. Zouden dan de Duizendpoten uit de Ringwormen ontstaan kunnen zijn? Hebben we daar aanwijzingen voor, bijvoorbeeld in de vorm van fossielen? Fossiele wormen zijn zeer, zeer zeldzaam, omdat ze geen harde delen in het lichaam hebben. Maar op één plek bij de Burgess Pass in de Canadese Rocky Mountains zijn fossielen gevonden van dieren, die nog geen harde delen hadden waaronder wormen. Het is duidelijk een zee-afzetting en van zeer hoge ouderdom: rond 650 miljoen jaar. Dat is in het Precambrium en het tijdperk, dat erop volgde: het Cambrium, is bekend omdat daarin de eerste (= oudste) fossielen van dieren met een harde schaal of schelp gevonden worden.

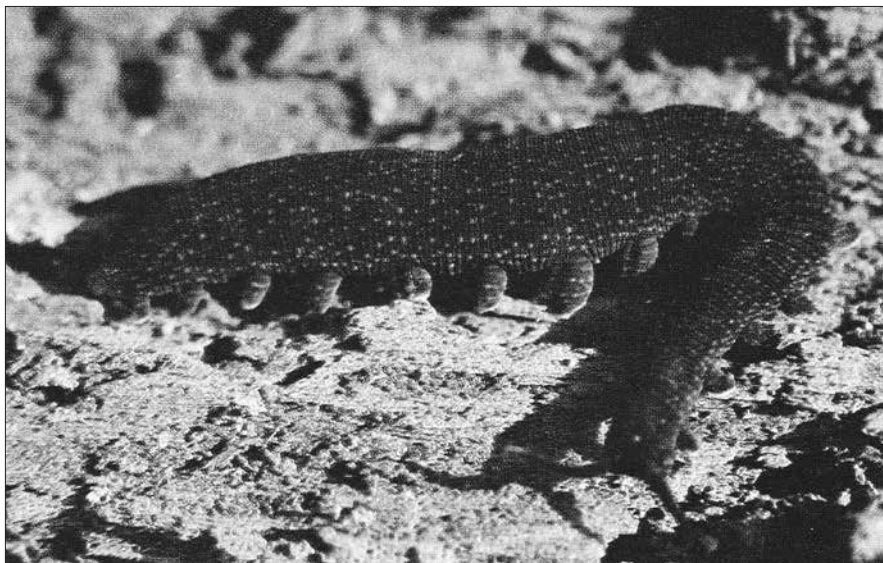
Van oudere plaatsen met fossielen zijn er maar twee bekend; in Australië en bij de Burgess Pass. Hier op deze plek is een fossiel (foto 7) gevonden van een dier, waarvan we nu nog steeds vertegenwoordigers hebben op het zuidelijk halfrond: de *'Peripatus'*. *'Peripatus'* is daarmee een van de dieren, die het langst op onze aarde voorkomen: een levend fossiel. Foto 8 laat een exemplaar uit de oerbossen van Nieuw Zeeland zien.

'Peripatus' is voor ons verhaal van belang, omdat hij het lichaam van een 'regenworm' heeft maar met een duidelijke kop met sprieten en zijn segmenten dragen primitieve gelede pootjes. Hij is dus een tussenvorm tussen de Ringwormen en de Duizendpoten. Dat maakt het ontstaan van de Duizendpoten uit de Ringwormen aannemelijk.

Tot slot: Het is dus duidelijk geworden, dat de aantallen in de namen Duizend- en Miljoenpoten schromelijk overdreven zijn. Miljoenen komen in dit verhaal alleen voor in het grote aantal jaren, dat genoemde fossielen oud zijn. De evolutie is niet over een nacht ijs gegaan.

7. de “*Peripatus*” van Burgess Pass.

8. een Nieuw Zeelandse ‘*Peripatus*’.

Kalkgraslanden

door Heerko Damsma

Rondom Cadier en Keer liggen verschillende restanten van kalkgraslanden. Dat zijn graslanden met een uitzonderlijk soortenrijke vegetatie en fauna. Op 25 februari jl. werd hierover een film vertoond van de hand van Hans Melters (foto 1). Hans liet in zijn inleiding weten dat zelfs in Zuid-Limburg het begrip 'kalkgraslanden' tamelijk onbekend is. Daarom hierover een en ander over dit bijzonder fraaie biotoop.

Jurgen Mingels

1. filmavond over kalkgraslanden.

Toen de mens, vele eeuwen geleden, landbouw ging bedrijven werden vele bossen gerooid om plaats te maken voor akkers en weidegronden. Sommige gebieden waren daar minder geschikt voor, zoals de droge zandgronden in bijvoorbeeld Drenthe en Brabant en de steile, vaak geërodeerde hellingen in Zuid-Limburg. Zulke terreinen konden worden gebruikt om met name schapen, maar ook wel koeien, varkens of ganzen op te laten grazen. In Drenthe en Brabant ontstonden daardoor heidevelden omdat de Struikheide goed bestand is tegen begrazing en veel andere struik- en boomsoorten niet. In Zuid-Limburg ontstonden door de begrazing op de niet voor de landbouw gebruikte hellingen kalkgraslanden, in de volksmond hier ook wel heide genoemd.

De begrazing is echter slechts één van de voorwaarden waaraan moet worden voldaan om een goed kalkgrasland te doen ontstaan. Andere voorwaarden zijn: een helling waar vrijwel direct onder de vegetatie de kalksteen (mergel) aanwezig is (foto 2) en een helling die min of meer naar het zuiden gericht is.

Het effect van de genoemde voorwaarden is dat de bodem weinig voedingsstoffen bevat (vanwege de begrazing en vanwege een bodem waar voedingsstoffen slecht opgeslagen kunnen worden) en een bodem die relatief warm is, omdat de zon er direct op schijnt en schaduwgevende struiken en bomen door de begrazing grotendeels zijn verdwenen.

De vanuit het warme zuiden stromende rivieren brengen zaden mee van planten, die op warme standplaatsen goed gedijen. Die vinden ze op de warme zuidhellingen in bijvoorbeeld Zuid-Limburg.

De schapen stonden niet het gehele jaar door op de kalkgraslanden. De dieren begraasden ook de bermen van de wegen waar ze met de schaapherder (*schep*) door kwamen en de akkers waar de oogst was binnengehaald. Zo werd lastig onkruid weg gegraasd en de akkers werden (een beetje) bemest. De schapen werden door de schaapherder 's ochtends vanuit het dorp naar

Heerko Damsma

2. dunne bodemlaag boven de mergel.

de velden gebracht en 's avonds werden ze weer binnen gebracht. In de schaaapsschuur viel dan de meeste mest, die weer gebruikt kon worden voor de bemesting van de akkers. Schapen waren dus tot ongeveer een eeuw geleden voor de boer belangrijk vanwege de mest die ze leverden, voor de wol en voor het vlees.

Natuurbeheer en -behoud was tot die tijd ook eigenlijk niet belangrijk. De wijze van landbouw had onbedoelde effecten, die we momenteel als zeer positief zijn gaan ervaren. Aan de bodem op de hellingen werden voedingsstoffen onttrokken, hetgeen een soortenrijke flora en fauna tot gevolg had. De bermen werden meebegraasd, waardoor de diverse kalkgraslanden in verbinding met elkaar stonden. De schapen zorgden ook

Heerko Damsma

3. rijke kalkgraslandvegetatie.

voor verspreiding van de zaden, door middel van de mest en doordat de zaden in de vacht bleven hangen of tussen de hoeven bleven zitten. De poten van de schapen zorgden ervoor dat de vegetatie op verschillende plekken werd opengetrapt, waardoor een beter kiembed voor zaden ontstond. Al met al ontstond er op de hellingen een zeer rijke kalkgraslandvegetatie (foto 3).

In de laatste honderd jaar is er veel veranderd. Nog slechts enkelen onder ons die hier zijn opgegroeid kunnen zich nog herinneren hoe het er hier uitzag, al was toen de verandering al in gang gezet. Kunstmest was aan het einde van de 19e eeuw uitgevonden en werd steeds meer gebruikt. Arme gronden konden gemakkelijker bemest worden en zo voor landbouw geschikt gemaakt worden. Eén van de belangrijkste redenen om schapen te houden, de mestproductie, verdween. De schaapherder verdween en daarmee begon de kwaliteit van de kalkgraslanden ook achteruit te gaan. Struiken en bomen werden niet meer kort gehouden. Ze werden zelfs aangeplant en deze bloemrijke graslanden veranderden langzaam in bos. Zo verdween een typerend gedeelte van het landschap, ontstaan door eeuwenlang landbouwkundig gebruik door toedoen van de modernere landbouw. Er zijn meer oorzaken voor het verdwijnen van bijzondere soorten in dit soort gebieden, zoals de toename van het verkeer (neerslag van stikstof), meer wegen en bebouwing, uitspoelen van kunstmest, overmatig gieren van landbouwgronden (ammoniakneerslag), maar daar wil ik nu niet op ingaan.

Natuurbeheer werd belangrijker naarmate er meer soorten planten en dieren in aantal verminderden of zelfs verdwenen. In eerste instantie werden deze gebieden aangekocht en zo veilig gesteld. Maar het hiervoor geschetste vanzelfsprekende beheer geeft al aan dat alleen aankopen niet voldoende was. In de loop van de jaren '70 van de vorige eeuw begon men in te zien dat de aangekochte natuur ook beheerd moest worden en het liefste op een manier die gelijk was aan die van een eeuw geleden. Maar de hele maatschappij was aan het veranderen. Een herder vanuit het dorp naar de verspreid liggende velden laten trekken was zo goed als onmogelijk (druk autoverkeer, betaling van een herder). Daarom werd gekozen voor inrastering van schapen op een klein aantal resterende gebieden (foto 4). Dergelijk beheer heeft kenmerken van het vroegere beheer. De vegetatie wordt vrij gehouden van struik- en boomopslag en het terrein verschaalt, tenminste gedeeltelijk, want de schapen blijven dag en nacht, dus laten ook hun mest achter. Meestal zoeken de schapen 's nachts steeds dezelfde plaats op, waardoor de verrijking vooral op die plek plaatsvindt.

Interessant in dit verband zijn de toponiemen. Aan de hand van de huidige naamgeving van een aantal gebieden, ook in Cadier en Keer kun je afleiden hoe deze in het vroegere landschap gebruikt werden. Te denken valt aan:

4. *inrastering van schapen.*

Schiepersberg (scheper = schaapherder), Koeberg, (Frans Mingels weet nog, dat er onderaan de Koeberg vaak koeien aan een in de grond gestoken paaltje gebonden stonden) 't Indsje (het 'einde' van het dorp, waar vandaan wegen uitwaaijden naar de verschillende terreinen die door de scheper met zijn schapen bezocht konden worden), Krekelberg (op schrale en op kalkrijke graslanden stonden vaak veel sleedoorns of *kriekelen*)

Tot slot zijn de Heerderberg, de Wolfskop, de Koeberg, de Julianagroeven en Schiepersberg restanten van kalkgraslanden, die rond ons dorp te vinden zijn. Ze worden regelmatig op (planten)soorten geïnventariseerd door de werkgroep Kalkgraslanden.

Literatuur:

H.P.M. Hillegers, 1993, Heerdgang in Zuidelijk Limburg

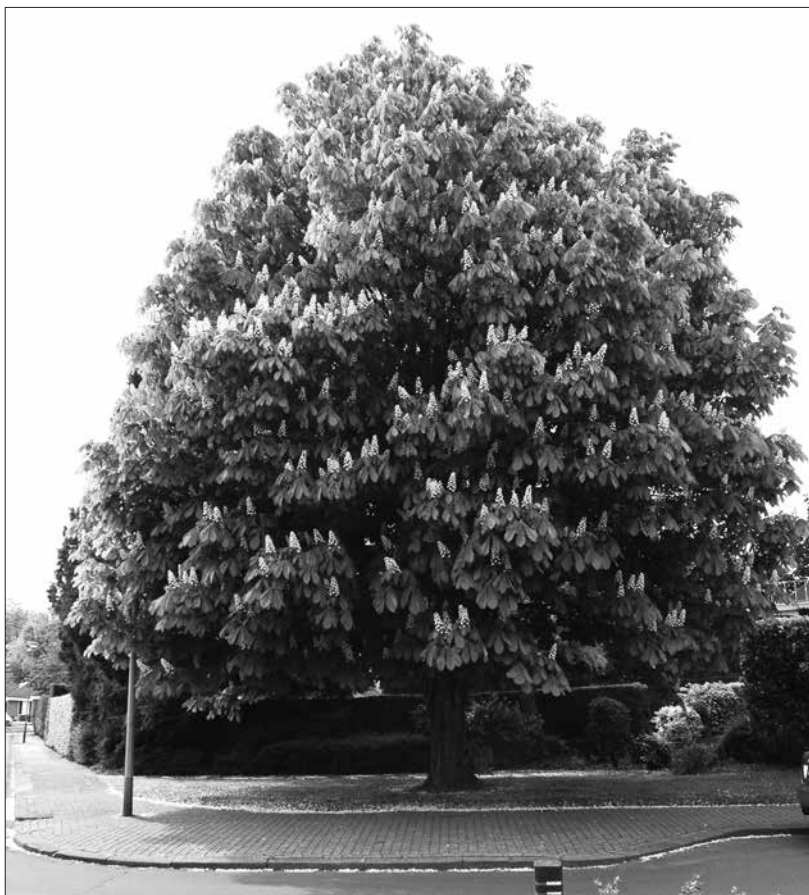

Slangenkruid.

Bomen in en rond ons dorp
De paardenkastanje
door Huub Hodzelmans

foto's Huub Hodzelmans

Na de artikelen over de Lijsterbes, de Esdoorn en de Linde vervolg ik nu deze serie met een artikel over de Paardenkastanje. U kunt deze boom o.a. aantreffen bij de kerk als u van de hoofdingang in oostelijke richting naar het kerkhof loopt. Daar staan in de omgeving van de woning van onze pastoor enkele majestueuze exemplaren, voor mij voldoende motivatie om er een artikel aan te wijden.

1. Witte paardenkastanje bij de kerk.

Voorkomen, verspreiding.

De paardenkastanje (*Aesculus*) bevat ruim twintig soorten; de Witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) is een snelgroeiende boom uit de Zeepboomfamilie*) (*Sapindaceae*). De soort komt van nature voor in Noord-Griekenland. Hij wordt in andere gematigde streken van de wereld veel aangeplant vanwege de sierwaarde. Deze boom werd rond de 17^e eeuw ingevoerd in Noordwest-Europa. Omdat de boom goed bestand is tegen luchtvervuiling wordt de paardenkastanje veel toegepast in openbaar groen. Als sierboom worden langs straten, lanen, parken en plantsoenen vegetatief vermeerderde cultivars geplant. Voor aanplant in bossen worden echter zaailingen gebruikt. De boom groeit goed op kleigrond of leemhoudende grond, maar hij gedijt ook op andere grondsoorten.

Beschrijving

Met name in de winter, als de boom kaal is, zie je wat een indrukwekkende boom de kastanje is. Zo'n totaalbeeld is bij elke boomsoort weer anders. Een berk geeft een luchtige indruk, is beweeglijk, vrouwelijk bijna. Een eik maakt een grillige indruk.

En de paardenkastanje? Die imponeert vooral. Een exemplaar van pakweg tachtig jaar is een gigant van vijftientig meter hoogte en tien meter breed. In Engeland staan enkele zeer oude bomen, waarvan de oudste uit 1664 stammen. Een ervan heeft een hoogte van ongeveer veertig meter.

In de winter komen ook andere details goed naar voren, zoals de schors. Bij de jonge boom is die nog glad, maar later ontstaan er talloze scheuren in. De stam is dan een en al schilfering van grote en kleinere stukken schors. Ook de kleine zijtakken, die aan alle kanten uit de boom te voorschijn komen, zie je het best bij de kale winterbomen. Zelfs de hoofdstam zit er vol mee. Als je door toegeknepen ogen naar een winterse kastanjeboom kijkt, lijkt je één groot schilferig hoofd te zien waar de haren op willekeurige plaatsen uitschieten.

(*) De verwantschappen tussen de planten zijn met DNA bestudeerd. Daardoor zijn er nogal wat wijzigingen ingevoerd. De vertrouwde familie Paardenkastanjeachtigen (*Hippocastaneaceae*) is 'gedegradéerd' tot een onderfamilie van de Zeepboomfamilie.

De winterse boom laat ook nog een andere karakteristieke eigenschap zien. De onderste takken zijn opvallend gegroeid: vanaf de hoofdstam buigen ze eerst in grote lussen naar beneden en golven daarna in een zwierig gebaar omhoog. Naar boven toe maakt de Kastanje een andere ‘beweging’. Daar vormt de kroon een ronde, eivormige koepel. En als je aan de voet van de stam staat zie je nog iets, namelijk dat de schors in lijsten naar boven draait, rechtsom. Ze hebben wat weg van de steunberen van een gotische kathedraal.

De Witte paardenkastanje kan enkele eeuwen oud worden. Hij bezit een breed eivormige tot rondachtige knoestig betakte en dicht bebladerde kroon met een korte, dikke, meestal gedraaide stam (foto 2). Door het dichte bladerdek geeft hij veel schaduw, vaak reden om hem aan te planten in parken en tuinen, in lanen, op begraafplaatsen. Als ze aan de bosrand groeien dienen hun vruchten als welkome herfst- en wintervoeding. In

2. Paardenkastanjes hebben een gedraaide stam.

3. de knop van de Paardekastanje.

Nederland is vooral de Witte paardenkastanje, te vinden en in mindere mate de Rode paardenkastanje, (*Aesculus ×carnea*). De Rode paardenkastanje is ontstaan uit de kruising van de witbloeiende *Aesculus hippocastanum* met de roodbloeiende *Aesculus pavia*. De Rode kastanje kan tot 20 m hoog worden.

De boomschors is donker grijsbruin of roodachtig bruin. Deze schilfert af in plakken. De grijze of roze bruine twijgen zijn stevig en hebben bleke kurkporiën. De hoofdtakken lopen meestal horizontaal, terwijl jongere takken verticaal gericht zijn. De knoppen die hieraan zitten, zijn opvallend groot en spits (foto 3). Ze zijn ca. 2,5 cm lang en 1,5 cm breed. De knoppen zijn glanzend donker roodbruin, zeer harsachtig en kleverig (foto 3).

De boom heeft samengestelde, tegenoverstaande bladeren, die handvormig zijn in vijf tot zeven blaadjes. Elk blaadje is 10-25 cm lang, omgekeerd eirond, wigvormig toegespitst en ongesteeld. De bladeren zijn dubbel getand. De bladsteel kan tot 20 cm lang worden. Als de bladeren net aan de boom zitten, zijn ze aan de onderkant geelachtig groen en aan de bovenkant donkerder. De bovenkant is glad, de onderkant kalend of viltig. De herfstkleuren zijn goudgeel, oranjeachtig en rood. Na het afwerpen van de bladeren in het najaar laten de voetstelen grote hoefijzervormige littekens achter. Zelfs de spijkers van een hoefijzer lijken erin te zitten: de littekens van de nerven. De hoefijzervormige littekens zie je verspreid over alle takken zitten, als getuigen voor de afgestorven bladeren van vorige generaties bladeren. Gelijk met het uitlopen van de jonge bladeren (foto 4) komt de paardenkastanje tot bloei met weelderige rechtopstaande bloemtrossen. De

4. ontluikende jonge bladeren en bloemtros.

paardenkastanje heeft echte insectenbloemen (foto 5). Van veraf ogen ze wit, maar van dichtbij blijken de vijftallige, beetje kreukelige kroonbladeren bezet te zijn met subtiele gele en roodbruine vlekjes. Er zitten meestal zeven gebogen meeldraden in. Met zijn kleur en geur richt de kastanjbloem zich op bestuiving door hommels, bijen en andere insecten. In de bloeitijd is het dan ook een drukte van belang rond de boom. De bloem begint met gele honingmerkjes. Na insectenbezoek en bestuiving wordt het merkje rood. Zo weet een volgend insect dat er niets meer te halen valt.

Na het verslappen van de meeldraden ontwikkelt zich een lange stijl. De bloemen zijn eenhuizig en hebben een- of tweeslachtige bloemen. Dat wil zeggen dat er op een boom zowel mannelijke als vrouwelijke bloemen voorkomen (eenhuizig) en dat de bloemen mannelijk of vrouwelijk of beide kunnen zijn.

5. de witte bloemen hebben in het hart een rode vlek en geel honingmerk.

De vrucht is een driekleppige doosvrucht, de bolster; met zware, houtachtige zaden, de kastanjes. De vruchten zijn groen, bolvormig en hebben korte stekels (foto 6). Ze hebben een doorsnede van ongeveer 6 cm en zijn in september rijp. Ze splijten dan open en laten twee of drie glanzende mahoniebruine kastanjes vrij.

6. de vruchten van de Paardenkastanje.

Toepassingen.

Het hout van de witte paardenkastanje is zacht en wit. In het hout zit van nature vrijwel altijd een (rechtse) draai waardoor het hout ongeschikt is als timmerhout, bovendien is het hout hiervoor niet sterk genoeg. Het verkleurt gemakkelijk, laat zich goed draaien, schillen en snijden, vandaar dat het gebruikt wordt voor houtsnijwerk. Het doet denken aan het hout van de wilg en populier. Het moet snel gedroogd worden, in droge toestand werkt het weinig meer en vormt dan een uitstekend blindhout voor meubelen. Het wordt toegepast in houtsnijwerk, voor klompen, speelgoed, meubels, kisten, keukengereedschap.

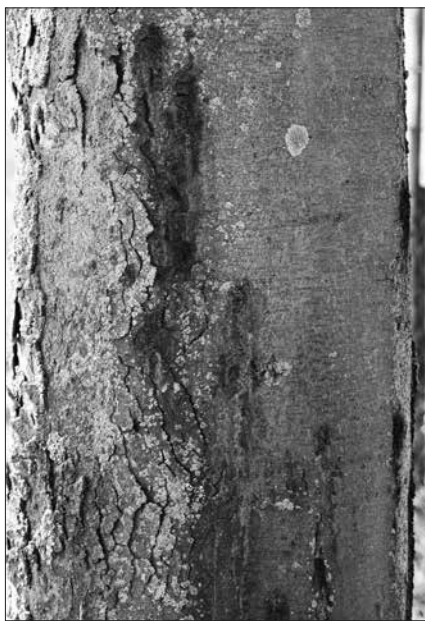
Eetbaar zijn kastanjes voor ons niet, hoewel ze zeer zetmeel- en olierijk zijn.

Ziektes en beschadigingen.

In grote delen van Europa komt de paardenkastanjemineermot voor. Ook in Nederland komen nu wellicht mede door de opwarming van de aarde ernstige aantastingen voor, waardoor zelfs vroegtijdige bladval optreedt. De

paardenkastanje is vatbaar voor verwelkingsziekte (*Verticillium*). Hierdoor sterven de bomen af en kan, omdat de schimmel in de bodem blijft, op dezelfde plaats geen nieuwe kastanjeboom geplant worden. Jonge bomen kunnen aangetast worden oor de schimmel *Guignardia aesculi*, wat tot uiting komt in bruine verkleuring en necrose van het blad.

In 2002 werd voor het eerst in Nederland in Haarlemmermeer een nog onbekende ziekte op de Witte paardenkastanje geconstateerd waaraan de bomen mogelijk kunnen doodgaan. Op de bast van de boom ontstaan roestbruine vochtige plekken die gaan bloeden met een stroperige vloeistof (foto 7). Men spreekt van de kastanjabloedingsziekte. De ziekte heeft zich inmiddels over het gehele land verspreid en er wordt onderzoek naar de veroorzaker gedaan. In 2005 bleek al 31% van de bomen ziek te zijn. Het lijkt er steeds meer op dat de bacteriekanker (*Pseudomonas syringae*) de veroorzaker is. Infectieproeven gaven dezelfde symptomen. Overigens is de aantasting datzelfde jaar ook in de ons omringende landen aangetroffen. Bestrijding is moeizaam en geschiedt met schimmel- en

7. een stam met de bloedingsziekte.

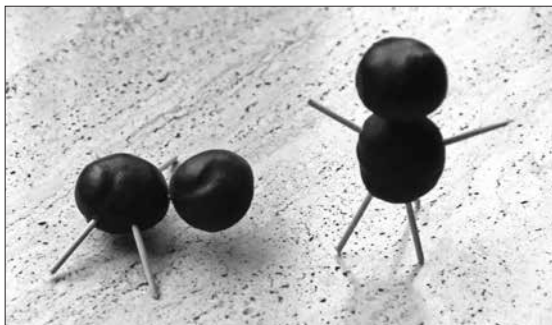

8. een door de Zadelzwam aangetaste Paardenkastanje.

bacteriewerende middelen. In Maasticht heeft men om deze reden, een groot aantal Paardenkastanjes verwijderd. Verder kunnen verzwakte bomen door paddenstoelen aangetast worden, de aantasting door de zadelzwam is dodelijk voor de boom (foto 8).

Speelgoed maken

Het is oppassen geblazen tijdens stormachtige herfstdagen. Sommige mensen parkeren voor geen goud hun auto onder een kastanjeboom. Als kleine projectielen kletteren de kastanjes naar beneden en rollen nog meters over de bestrating door. Daar liggen ze dan, pasgeboren en glimmend alsof er nog vruchtwater op zit. Als ze net van de boom zijn gevallen, kunnen maar weinigen weerstand bieden tegen deze houtige sieraadjes. In de broekzak gedragen gaan ze, door het opwrijven van het waslaagje, nóg mooier glimmen. Voor kinderen zijn de kastanjes een waar plezier. Met een paar satéstokjes, wat ijzerdraad en dopjes van eikels maak je er allerlei herfstpoppetjes van (foto 9).

9. Kastanjepoppetjes.

Geraadpleegd:

- Jean Denis Goddet, 1989 *Bomen en struiken* 2de druk, Zomer en Keunig bv, Ede.
- Alan Mitchell, 1976 *Elseviers bomengids*
- Toman Felix, 1993 *De grote natuurgids* Rebo productions.

Via internet:

- *Paardenkastanje*, Wikipedia, 28-11-2014
- *Witte Paardenkastanje* Wikipedia, 23-4-2015
- *Paardenkastanje*, Stichting Bomen over Leven, z.j.
- *Plantaardigheden.nl*, *Paardenkastanje*, z.j.

Orchideeën in het Gerendal

door Willy Heijenrath

foto's Willy Heijenrath

Het bloemrijke reservaat Gerendal bestaat uit verscheidene boscomplexen en kalkgraslanden. Deze complexen zijn voornamelijk in beheer bij Staatsbosbeheer. Het in de afgelopen jaren uitgevoerde beheer heeft toch wel resultaten gehad. Zo ziet men in de verscheidene hellingbossen dat vooral het overtollige hakhout is weggehaald, zodat er meer licht op de bodem komt. Dit is van belang voor de plantengroei. Zo is er nu een mooie kruidlaag met orchideeën, zoals de Purperorchis en de Keverorchis. Daarnaast worden nog steeds Mergellandschappen ingezet op de kalkgras hellingen en de pas gekapte hellingbossen. Deze schapen houden de vegetatie kort. Anderzijds zorgen ze door hun voortdurende vraat dat jonge struikjes, die weer uit zouden kunnen groeien tot boompjes en bomen, kort gehouden worden, zodat de bodemvegetatie in stand kan blijven.

Ditzelfde kunt u constateren in de orchideeëntuin, het paradepaardje van Staatsbosbeheer. Deze tuin is bij uitstek een exponent van een kalkgrasland. Op deze droge, voedselarme terreinen waar het krijt (de mergel) dicht onder het oppervlak aanwezig is, treft men een weelderige plantengroei aan met vele zeldzame wilde planten, zoals de Bruine orchis, ook wel Purperorchis genaamd, het Soldaatje, Kalkwalstro en talloze andere zeldzaamheden.

1. Muggenorchis.

Jammer genoeg is de variatie aan orchideeën de laatste jaren teruggelopen. Zo zien we dat er geen Aangebrande Orchis meer is, en ook de spectaculaire Bokkenorchis en de Hommelorchis zijn er niet meer. Daarentegen is er een massale groei van Grote muggenorchissen (foto 1) en Bosorchissen, die vooral eind mei, begin juni zich laten bewonderen. Het uitgevoerde beheer in deze tuin bestond de afgelopen jaren uit het nagenoeg kaal kappen van het grote bosje om zodoende meer licht en ruimte te krijgen. Hierdoor is er ook minder blad afval in de tuin, waardoor vermeting afneemt: orchideeën houden immers niet van bemesting in welke vorm dan ook.

Een andere zeer belangrijke ingreep heeft plaatsgevonden aan de bovenrand van de tuin. Hier is een groot stuk grond van bomen - vooral dennen - ontdaan, al heeft men de prachtig bloeiende Brem laten staan. In dit kiezelkop landschap blijkt dat de Bosorchis zich goed genesteld heeft, alsmede andere zeldzame planten, zoals de Kleine ratelaar en Rapunzelklokje midden in het nieuwe terrein en het Ruig klokje aan de randen. Door de vrijwilligers, die hier uw gastheer in de maanden mei en juni zijn, zijn in het seizoen 2014 in dit nieuwe perceel grote aantallen Bosorchissen geteld en wel 530 stuks, alsmede 120 Grote muggenorchissen. Een spectaculaire groei! Dit nieuwe terrein is inmiddels opengesteld voor de bezoeker, die vanaf hier een prachtig zicht heeft op het Gerendal en zelfs zijn boterhammetje kan oppeuzelen op de bank die hier geplaatst is, ofwel gewoon lekker kan zwijmelen van de prachtige bloemen om zich heen. De geur van Wilde tijm en Wilde marjolein is alom aanwezig. Tevens kun je op je gemak het spel van Torenvalken en Buizerden aanschouwen, alsmede begin juni de alom aanwezige Gierzwaluw. Het Jeneverbesstruweel is een ieder jaar terugkerend tehuis voor de Staartmezen. Een imponerend schouwspel tonen deze, vooral als ze jongen hebben.

Voor de specialisten onder de bezoekers is er de zeldzame Viltzegge en de vaste bezoeker kan ieder jaar de Levendbarende hagedis (foto 2) op de boomstam beneden bij de ingang zien zonnen. Zo is er voor een ieder wat te beleven!

Ook voor de vrijwilliger blijft dit prachtige gebiedje zijn charme houden. Steeds is er wel iets nieuws te ontdekken voor wat betreft de plantengroei, maar zijn er ook leuke en leerzame gesprekken met bezoekers. Jammer is dat het bezoekersaantal ietwat terugloopt. Spraken we eind jaren '90 nog

over 8000 bezoekers, nu tellen we de laatste jaren 4- tot 5000 bezoekers. Veelal heeft men nu de documentatie en foto's al bij de hand via de moderne communicatiemiddelen, zoals de mobiele telefoon. Ook bieden de nieuwe info panelen meer informatie. Desondanks blijft het persoonlijk contact met de bezoeker voorop staan en wordt dit ook erg gewaardeerd. Wellicht biedt dit artikel u een handreiking om eens de wandelschoenen aan te trekken en de tuin te bezoeken.

2. Levendbarende hagedis.

De openingstijden zijn vanaf 1 mei tot 16 juni van 10.00 uur tot 17.00 uur. Op de weg van Oud-Valkenburg naar Schin op Geul ligt aan de rechterkant een toegang tot het reservaat. U kunt er niet met de auto komen! U dient deze alhier op de daartoe bestemde parkeerplaats te parkeren en een wandeling van ongeveer 30 minuten te maken alvorens u bij de Orchideeëntuin bent. Honden zijn niet toegelaten.

Het Icarusblauwtje

door Huub Hodzelmans

foto's Jan Moonen,
4 en 7 Huub Hodzelmans

Inleiding

Het Icarusblauwtje is het algemeenste blauwtje in Nederland en komt voor op kruidenrijke graslanden en ruigten. Het is een dagvlinder uit de familie van de kleine pages, vuurvlinders en blauwtjes (*Lycaenidae*). Hij is al vrij vroeg in het jaar aan te treffen, ook wel eens in de tuinen in Cadier en Keer. Vandaar dat ik er een artikel aan wil besteden.

Het Icarusblauwtje

Het Icarusblauwtje (*Polyommatus icarus*) is een kleine vlinder met een voorvleugellengte van ca. 16 mm. Het mannetje is aan de bovenkant helder blauw met fijn zwart randlijntje (foto 1). Het vrouwtje is aan de bovenkant gewoonlijk bruin met voor de buitenrand oranje vlekken (foto 2). Ook zijn er echter vrouwtjes met een blauwe bestuiving vnl. aan de basis van de vleugels (foto 3). Een enkele keer treffen we vrouwtjes aan, waarbij de blauwe bestuiving verder uitgebreid is en heel zeldzaam is er sprake van bijna helemaal blauwe vleugels, waarop de oranje vlekken fel afsteken (foto 4). De franje is bij beide geslachten niet geblokt maar zuiver wit.

1. Icarusblauwtje ♂.

2. Icarusblauwtje ♀ bruin.

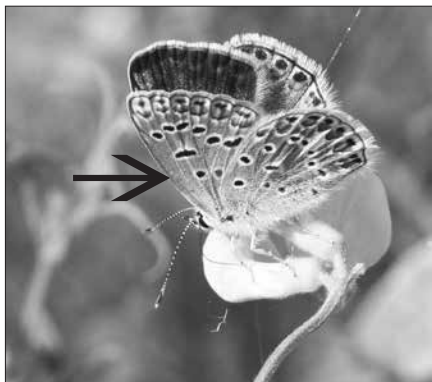
3. *Icarusblauwtje* ♀
blauw bestoven.

4. *Icarusblauwtje* ♀ extreem
blauw en grote oranje vlekken.

Aan de onderkant van de vleugels zitten behalve kleine zwarte ronde vlekjes langs de vleugelrand oranje vlekken, die op de voor- en achtervleugels ongeveer even groot zijn. Ook zitten op de onderkant van de voorvleugel twee wortelvlekken, waarmee deze soort van alle verwante soorten is te onderscheiden (foto 5). Vaak is de onderkant van de vleugels bij de vleugelwortel blauw bestoven. Verwarring met het boomblauwtje (*Celastrina argiolus*) is praktisch uitgesloten. Die heeft namelijk op de onderkant van de vleugels geen oranje vlekken.

Bruine vrouwtjes van het Icarusblauwtje worden soms verward met Bruine blauwtjes (*Arícia agestis*), die echter veel zeldzamer zijn (foto 6).

5. *Icarusblauwtje* ♀ → wortelvlekjes. 6. *Bruin blauwtje* ♂.

Habitat

Het Icarusblauwtje vliegt snel over korte afstanden op droge schrale graslanden. Verder vliegt hij in allerlei kruidenrijke vegetaties, zoals halfnatuurlijke graslanden, lage pioniersvegetaties, wegbermen, dijken, maar ook wel in parken en tuinen. Na de paring (foto 7) zet het vrouwtje de eitjes apart af op diverse vlinderbloemigen, vooral klaver, rolklaver en hopklaver. Daar eet de rups graag van. De eitjes worden tussen de bovenste bladeren op de jonge, nog niet bloeiende waardplanten afgezet.

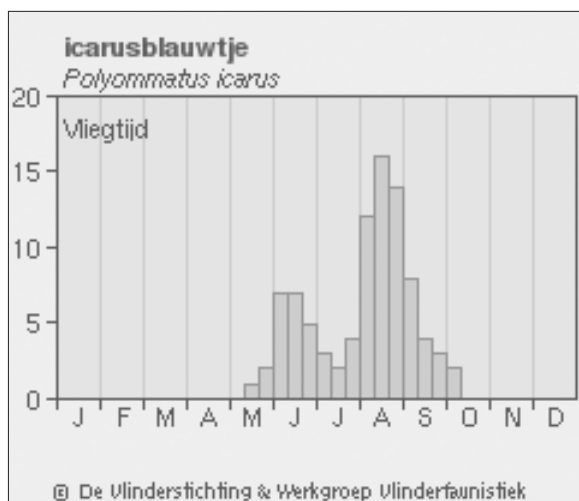
7. parende Icarusblauwtjes ♂♀.

Vliegtijd en verspreiding.

Het icarusblauwtje is een algemene standvlinder, die verspreid over het hele land voorkomt (figuur 8) en vliegt vanaf begin mei tot begin oktober in 2, soms 3 overlappende generaties (figuur 9). Ze voeden zich met nectar van de genoemde klavers, ook stalkruid en kattendoorn komen in aanmerking. Meestal vliegen ze laag boven de vegetatie. Ze zitten graag op bloemen met half geopende vleugels. Ze brengen de nacht door in groepjes, waarbij ze met de kop naar beneden in de vegetatie zitten.

8. voorkomen van het Icarusblauwtje in Nederland.

9. vliegtijden van het Icarusblauwtje.

Levenscyclus

De rups is vrijwel het hele jaar door aanwezig. Jonge rupsen eten van het tussenweefsel van het blad, waarbij de buitenlaag intact blijft. Dit noemt men mineren, het spoor dat daarbij achterblijft, noemt men een 'mijn'. Volwassen rupsen eten het hele blad.

De soort overwintert als rups (meestal het derde rupsstadium) in de strooisellaag of laag tegen een stengel van de waardplant. De verpoping vindt in de grond plaats.

Literatuur:

- Kabos W.J., E. Mansell *Thiemes vlinderboek in kleuren.*, Thieme Zutphen
- Thomas Ruckstuhl, *Vlinders en rupsen*, Tirion
- W. Landman, 1999 *Vlinderencyclopedie* Rebo Productions
- T. Lafranchis, 2009 *Dagvlinders van Europa* KNNV uitgave

Geraadpleegd op internet:

- Vlindernet 1-6-2013
- Wikipedia 21-10-2014
- Vlinderstichting
- De kaartjes en diagrammen bron: Nationale Databank Flora en Fauna (NDFD)

Waarnemingen in het eerste kwartaal van 2015

door Jo Decker en Heerko Damsma

Januari was vrij zacht, hoewel het eindelijk weer eens vroom. Dat hadden we de vorige winter niet meer meegemaakt. De eerste dag, dat het vroom sinds maart 2013, was 23 januari. Ook viel er de laatste week nog wat sneeuw. De temperatuur lag iets boven het gemiddelde van rond 3°C. De neerslag (ongeveer 100 mm) was ook meer dan gemiddeld.

Februari was een zonnige maand, een van de zonnigste sinds 1901. De gemiddelde temperatuur was vrijwel normaal voor deze maand. 's Nachts regelmatig lichte vorst.

Ook maart is vrij zonnig verlopen met enkele echte voorjaarsdagen halverwege de maand.

De kraanvogels trokken dit voorjaar vooral oostelijk van ons dorp naar het noorden. Theo Hogenboom zag een groep van ongeveer 80 vogels echter naar het westen trekken, richting Gronsveld. Niet lang daarna zag Heerko Damsma een groep (schatting 70 vogels) vanuit het westen, dus vanuit de richting Gronsveld komen. Vlak voor Cadier en Keer cirkelde de groep wat rond en koos toen de richting noordoosten. Waarschijnlijk hadden de beide waarnemingen betrekking op dezelfde groep kraanvogels. Er was toen ook een melding van Mariette Bakker, ongeveer 50 vogels ook op de Dorpsstraat. Misschien was dat ook dezelfde groep.

Theo zag regelmatig tuinvogels als Vink, Groenling, Grote bonte specht, Heggenmus, Kool- en Pimpelmees, die graag op het uitgestrooide voer en de pot met pindakaas af komen.

Bloeiend Speenkruid was op 15 februari al te zien, Maarts viooltje en Klein hoefblad een maand later. Einde maart bloeit Vingerhelmbloem.

Het eerste Kikkerdril zagen we met de Eerste-zaterdag-werkgroep onderaan de Wolfskop op 7 maart.

Op de wat warmere dagen kwamen er ook vlinders te voorschijn zoals Citroentje, Kleine vos, Gehakkelde aurelia en vers uit de pop één Groot koolwitje.

De Grote lijster liet zich eind februari al weer horen, maar veel is deze niet waargenomen. Later in maart, volgden de Zanglijster, Merel, Boomklever, de roffel van de Grote bonte specht en de lach van de Groene specht. Ook Geelgors, Vink en Groenling zijn te horen. De Tjif-tjaf liet zich op 20 maart horen ...Ja dan is de lente toch begonnen.

Waarnemingen in en rond ons dorp eerste kwartaal 2015

datum	soort	aantal	plaats	waarnemer	opmerkingen
4-1	zilverreiger	22	Heerderberg	Heerko Damsma	
5-1	zilverreiger	18	Bronckweg	Mariette Bakker	ook 6 blauwe reigers
5-1	sneeuw klokjes	div	Cadier en Keer	Daisy Becker	
6-1	ree	4	Kleinberg	Gitte Hoefman	
7-1	ree	2	Onder Wolfskop	Frans Sieben	Ze waren binnen de omheining en konden daar maar moeizaam weer uitkomen
9-1	goudhaantje	1	Kleinberg	Gitte Hoefman	
9-1	egel	1	Beatrixtr.	Magriet Beetstra	in de tuin
10-1	kokmeeuw	±1000	Christinastr.	Martin Butink	
11-1	kramsvogel	± 150	Bronckweg	Frans Mingels	
11-1	blauwe kiekendief	1	't Gruusselt	Gitte Hoefman	
16-1	bonte specht	1	Dorpsstr.	Heerko Damsma	
16-1	ekster	enkele	Dorpskern	Frans Mingels	eksters zijn al begonnen met nestbouw
17-1	winterkoning	1	W.Alexanderstr.	Jan Moonen	NAT. TUINVOGELTELLING 12.30-13.00 uur: 2x merel, 2x houtduif, 2x koolmees, 2x pimpelmees, 1 x ekster ♀, zat even boven in een van de sparren.
18-1	sperwer	1	Margrietstr.	Jan Moonen	(foto 1)
21-1	sperwer	1	Irenestr.	Lieseth en Mark Vandenboom	
22-1	wild zwijn	1	Rijksweg	Jurgen Mingels	dood gereden (foto 2)
24-1	vos	2	Kleinberg	Gitte Hoefman	
26-1	ree	2	Savelsbos	Ruud Croonen	
30-1	kramsvogel	± 25	Voogdtij	Frans Mingels	
30-1	zilverreiger	3	Voogdtij	Frans Mingels	
2-2	groenvink	enkele	Blasiushof	Theo Hogenboom	ook Vink en Boomkruiper
2-2	bosuil	1	Rijksweg	Heerko Damsma	roep ter hoogte van Missiehuis
5-2	ree	6	Kleinberg	Gitte Hoefman	een ree roedel

5-2	haas	1	Kleinberg	Gitte Hoefman	vluchte weg
7-2	vos	1	Bronckweg	Nellie Oostenbach	stak de weg over
8-2	staartmees	circa 8	Mosterd berg	Gitte Hoefman	
9-2	ree	3	Bronckweg	Jean Creuwels	
9-2	bonte specht	2	Blasiushof	Theo Hogenboom	
9-2	eekhoorn	1	Blasiushof	Theo Hogenboom	
12-2	ree	8	`t Gruusselt	Gitte Hoefman	2 koppeltjes en een groep van 4 (foto 3)
13-2	ekster	5	Blasiushof	Lambert Weerts	
15-2	speenkruid	bloembed	Rijksweg	Heerko Dansma	
15-2	vos	1	Kaoleberg	Gitte Hoefman	
16-2	eekhoorn	1	Mosterdberg	Gitte Hoefman	
16-2	crocus	100	W.Alexanderstr.	Jan Moonen	tussen de normale crocussen stond één 'crocusje-vier' (foto 4)
18-2	buizerd	2	Oreberg	Frans Mingels	baltsend
20-2	matkopmees	2	Heerderberg	Heerko Dansma	
20-2	bonte specht	1	Blasiushof	Theo Hogenboom	
22-2	haas	3	`t Gruusselt	Gitte Hoefman	waren aan het rammelen
25-2	klein hoefblad	enkele	Dorpsstr.	Heerko Dansma	
25-2	grote lijster	1	Gruisveld	Heerko Dansma	zang
26-2	haas	4	`t Gruusselt	Gitte Hoefman	meerdere malen gezien (foto 5)
6-3	oehoe	1	Blasiushof	Theo Hogenboom	vloog richting kerk met konijntje als prooi
6-3	zanglijster	verschillende	Wiet Klieef-Fontein	Frans Mingels	zang
6-3	zanglijster	1	Blasiushof	Theo Hogenboom	zang
7-3	narcis		Dorpsstr.	Heerko Dansma	bloeiend
7-3	bruine kikker	enkele	Wolfskop	Jurgen Mingels	eiklomp (foto 6)
8-3	ree	9	bosrand `t Gruusselt	Gitte Hoefman	foto (7)
8-3	kraanvogel	ca. 50	Dorpsstr.	Mariette de Bakker	
8-3	kraanvogel	± 70	Dorpsstr.	Heerko Dansma	vlogen NO

Jurgen Mingels

2. Zwijn.

Jan Moonen

4. Crocus.

Lieseth Vandenboorn

1. Sperwer.

Gitte Hoefman

3. Ree.

8-3	kraanvogel	± 80	Blasiushof	Theo Hogenboom	vlogen W; mogelijk zelfde groep
8-3	citroenvlinder	1	Missiehuis	Jo Decker	
8-3	kleine vos	1	W.Alexanderstr.	Jan Moonen	
12-3	leverbloempje		W.Alexanderstr.	Jan Moonen	eerste bloem is er
12-3	buitzerd	7	W.Alexanderstr.	Jan Moonen	op thermiek trekkend naar noorden
16-3	groot koolwitje	1	W.Alexanderstr.	Jan Moonen	vers uit de pop! verder ook: 1x kleine vos , 1♂ citroenvlinder , 1♂ gehakkeld aurelia (overwintersaars)
16-3	kraanvogel	groep	Raadhuisplein	Jurgen Mingels	om middernacht roepend horen over vliegen
16-3	bosuil	1	Raadhuisplein	Jurgen Mingels	om middernacht roep gehoord
17-3	kleine vos	2	Meushof	Jo Decker	
20-3	merel	1	Blasiushof	Theo Hogenboom	veel en langdurig zang
20-3	sperwer	1	in tuin langs Rijksweg	Raymond Janssen	dood gevonden
20-3	groene specht	1	begin Bronckweg	Gitte Hoefman	
20-3	das	1	bij Blankenberg	Marielle Griens	lag dood langs de weg (foto 8)
21-3	fitis	1	Trichterweg	Heerko Damsma	
21-3	geelgors	1	bij Rijksweg	Heerko Damsma	groenling, heggenmus, grote bonte specht . De vogels zijn volop te horen
21-3	bruine kikker	?	Keerderberg	Frans Mingels	??
21-3	'n woelmuis	veel	Onder Heereberg	Frans Mingels	erg veel holletjes
23-3	kleine vos	2	Limburgerstr. & W.Alexanderstr.	Jan Moonen	afgevolgen dieren: overwintersaars
25-3	fazant	1	Gruisveld	Gitte Hoefman	haan, al meerdere dagen gezien
27-3	buitzerd	6	Dorrenweg/ Eckelraderweg	John Schillings	
27-3	bosanemoon		Oreberg	Jo Decker	staan in bloei
27-3	ree	3	Aan de Muisgrub	Jurgen Mingels	1 bok met 2 geiten vluchtend over de akker
27-3	vingerhelmbloem		Dorpsstr.	Heerko Damsma	heette eerder voorjaarshelmbloem
28-3	houtduif	2	Blasiushof	Theo Hogenboom	Verder ook turkse tortel (2)groene specht, grote bonte specht (2), heggenmus (3), groenling (2), vink
29-3	maarts viooltje		Zwarteweg	Jean Keulen	wit bloeiend

Jurgen Mingels

6. Eiklomp Bruine kikker.

Jurgen Mingels

8. Das.

Gitte Hoefman

5. Haas.

Gitte Hoefman

7. Ree.

ACTIVITEITEN – KALENDER tot januari 2016

door Jurgen Mingels

JUNI:

- 06 zaterdag 1^e zaterdag, vertrek 09.00 uur vanaf Raadhuisplein.
- 06 zaterdag natuurjeugdclub, meewerken in de natuur
- 20 zaterdag natuurjeugdclub, wandeling Epen

JULI:

- 04 zaterdag natuurjeugdclub waterpracticum (hulp ouders)

AUGUSTUS:

- 11 dinsdag flora-excursie Heerderberg
- 18 dinsdag flora excursie Schiepersberg
- 25 dinsdag flora excursie Koeberg

SEPTEMBER:

- 01 dinsdag flora-excursie Wolfskop
- 05 zaterdag 1^e zaterdag, vertrek 09.00 uur vanaf Raadhuisplein
- 08 dinsdag flora-excursie Julianagroeven
- 12 zaterdag natuurjeugdclub
- 26 zaterdag natuurjeugdclub

OKTOBER:

- 03 zaterdag 1^e zaterdag vertrek 09.00 uur vanaf Raadhuisplein naar Fontein
- 10 zaterdag natuurjeugdclub
- 24 zaterdag natuurjeugdclub, herfstwandeling

NOVEMBER:

- 07 zaterdag **Nationale Natuurwerkdag**, 1^e zaterdag, vertrek 09.00 uur vanaf Raadhuisplein naar Wolfskop
- 07 zaterdag natuurjeugdclub
- 21 zaterdag natuurjeugdclub

DECEMBER:

- 05 zaterdag natuurjeugdclub, zandkaarten maken
- 12 zaterdag Kerststukjes verkoop
- 19 zaterdag natuurjeugdclub, herfststukjes maken

Toelichting:

1ste Zaterdag van de maand werken in de natuur van 9.00 tot +/- 12.00

uur. Samenkomst Raadhuisplein om 9.00 uur. Voor een kop koffie en een broodje wordt gezorgd, door de verzorgingsgroep.
Info Jurgen Mingels 043-4072700.

Natuurjeugdclub:

Activiteiten zijn altijd in ons verenigingslokaal (Keerhoes) of starten daar om 10.00 uur. Bij activiteiten buiten ons dorp vragen we enkele ouders of vrijwilligers om mee te rijden. Let ook op aankondigingen in *Oonder Os*. Bij buitenactiviteiten steeds stevige schoenen aantrekken.

De natuurjeugdclub is voor kinderen vanaf 7 jaar. Voor meer informatie kunt u terecht bij Heerko Damsma, tel. 043-4072579.

Data **lezingen** en **excursies** over o.a. kalkgraslandgebieden, vogels, libellen en paddenstoelen worden in *Oonder Os* vermeld.

Wandelen:

Éénmaal in de veertien dagen op een dinsdag is er om 14.00 uur een gemoedelijke seniorenwandeling vanaf de kerk; precieze aankondigingen staan in *Oonder Os*. De duur is ongeveer 2 uur, inclusief een koffiepauze. Voor alle wandelingen geldt dat iedereen op eigen risico meeloopt. De VTN kan nergens voor aansprakelijk worden gesteld. Inlichtingen bij Jo Decker tel: 043-4071447.

Voor meer informatie over de activiteitenkalender, over lezingen en excursies, of over de VTN in het algemeen, www.vtncadierenkeer.nl of bel Jurgen Mingels 043 – 4072700

Jurgen Mingels

Kransen maken van Buxustakken, Sophie Lemmens, Marion Wijnands, Mien Jongen, Annie Luijten, Jo Decker, Nan van Trier en Annie Purnot.

Werkgroepen achter de contactpersoon is het telefoonnummer vermeld

1ste zaterdag:

Jurgen Mingels (043-4072700), Heerko Damsma, Frans Mingels, Jean Keulen, André Meijs, Roel Baars, Gemma Beersma, Maricia van der Gaag, Matthieu Bal, Jo Decker, John Schillings, Eddy George, Eugene Ubaghs, Roel Ubaghs (transport).

Jeugdgroep:

Heerko Damsma (043-4072579), Frans Mingels, Sies Willems, Maricia van der Gaag, Matthieu Bal, Nelly Oostenbach.

Nestkastjes en vogels:

Martin Butink (043-4070336), Jean Keulen, Frans Mingels, Jurgen Mingels, Heerko Damsma, André Meijs, Crit Nicolaes, Sjiel Spronck, Lambert van Sebillen, Wiel Neederlants, Ans Hondelink, Ruud Schijns, Guido Spronck, Guus Devue, Gitte Hoefman.

Kalkgraslanden en flora:

Heerko Damsma (043-4072579), Mientje Aendekerk-Giesen, Jean Keulen, Guido Verschoor, Linda Wortel, Huub Hodzelmans, Ans Hondelink, Mark Engels, Willy Heyenrath.

Meidoornheggen:

Jurgen Mingels (043-4072700), Jo Decker, Frans Mingels, Sjiel Spronck, Jean Keulen, Jacky Vaessen, Huub Lemmens, Tom Kessels, Eddy George, John Schillings, André Meijs, Heerko Damsma.

Amfibieën, reptielen en waterdieren:

Raymond Tilmans (043-4073099), Jurgen Mingels (043-4072700), Jean Keulen, Huub Hodzelmans.

Verzorgingsgroep:

Maria Lemlijn-Vaassens (043-4071366), Annie Purnot-Roebroeks, Jeannie Meijs-Schreurs.

Wandelingen en lezingen:

Jo Decker (043-4071447), Frans Mingels.

Wegkruisen en kapellen:

Jo Decker (043-4071447), Jo Purnot, Wino Mingels, Jef Beijers, Charles Rouschop, John Schillings, Jürgen Mingels.

't Wiet Klieëf:

Heerko Damsma (043-4072579), Jurgen Mingels (043-4071500), Jean Keulen, Jan Moonen, Nicole Weijers-ten Haaf, Rini Ackermans, Annie en John Heijns (bezorging).

Orchideeëntuin: Willy Heyenrath (043-4581711).

Imker: Pierre Vandewall (043-3648975).

Webmaster: Matthieu Bal (043-3633359).

Wat is typisch Limburgs?
Natuurlijk:
Onze Hoogstamboomgaarden!

C.R.

Tekening:
Jean Keulen

Sponsoren

NOTARIAAT VERSTEEG GIESBERS & STEEGMANS

Vrijthof 19
6 Postbus 67
6200 AB Maastricht
211 LD Maastricht
Telefoon: 043 – 329 81 00
E-mail: notariaat@vrijthofnotarissen.nl

v.o.f Eetcafe "Op 't Indsje"

SCHILDERSBEDRIJF
Etienne Waghs

Heerderweg 1 • 6267 NH Cadier en Keer
0031 (0)4 34 07 35 63
0031 (0)6 53 44 22 07

Café
Old Inn

Nuijts-Consten
assurantiën & vastgoed

Bèr Huynen
LAND- EN TUINMACHINES

Aan de Fremme 58 • 6269 BE MARGRATEN
TEL. 043-458 43 80 FAX 043-458 43 81

**Vaessen
Constructiebedrijf**

Mgr Willigersstraat 2,
6247AZ Gronsvelt
043-4081400

Rabobank
Centraal Zuid-Limburg

Voor vers
brood en gebak,
Bart van de Weerd
tel. 06-224427583

John Chermin
Slijpen en onderhoud
van tuingereedschap
Pastoor Kikkenweg 14
Cadier en Keer
043-4071640

Tuin & Dier Heuvelland vof
Heerderweg 4
6267 NH Cadier en Keer
Tel 043-2200175
Fax 043-4073249
info@tuinendierheuvelland.nl

Metaal Atelier G Spronck
Limburgerstraat 109
6267 CC Cadier en Keer
Tel 06-27867687
Fax 043-4072841
Email Gielspronck@home.nl

Maessen Plastics B.V.
Karveelweg 26
6222 NH Maastricht
Tel 043-3213017
Email info@maessenplastics.nl

